

Magyar Játékszín**Szín-játékos vagyok**

BESZÉLGETÉS ŐZE LAJOSSAL

(Még nincs tíz óra. Idő van a próba kezdetéig. Melegítő napsütésben a Nemzeti „stúdiója” előtt; vagyis a Hevesi Sándor tér és a Wesselényi utca sarkán álló presszó előtt állunk. Az évad még csak a színésznek kezdődött el, s máris ok adódott nyugtalanságra. Előző nap estére próbát írtak ki, de feleslegesen telt el több mint három óra. Nem került rá sor. A premieren játszott a Lőrinc barátot; előadás után rosszul lett, s többt már nem tudott színpadra lépni az 1982/83-as évadban. „Kellott nekem visszavenni — mondta —, mezítláb játszom Lőrinc barátot, s most minden este lábat kell mosni. Kifelé is, befelé is” — mondja ironikus játékossgal.)

Most, ezen a délelőttön kemény és komoly próba lesz, reméli.

Jobb szemöldöke felett összeráncolódik homloka: „nem a színek háza!” — s fejével átint a túloldalra. Intézményére. A színház pedig nevében is viseli feladatát. Aztán átsétál a színház bejáratához. Kollégák érkeznek, igazgató, rendező. A látszólagos könnyedség és kedv mögött feszült, bolydult nyugtalanság érzékelhető: a színháznak ismét halottja van. Öngyilkos lett a fiatal színész. Ne számoljuk, hanyadik a sorban. Beszélgetésünket kezdjük azzal a fanyar fejbiccentéssel.)

— *„Nem a színek háza.” Az épület ebben erősen meghatározó?*

— A mostani épület lehetne ökölvívócsarnok is. Ez a helyiség arra szolgál, hogy se a színészre, se a nézőre ne essen az eső. Nem véletlen, hogy ebben táncdalfesztivált is lehetett rendezni, és sok minden más, színházba nem illő eseményt. Mert ennek az épületnek nincs ihletettsége. El tudnád képzelni, hogy a Comédie Française-ben vagy a moszkvai Művész Színházban táncdalokat énekeljenek? Nem hiszem. A mi régi Nemzetünkben sem, mert a helynek sajátos hangulata és szentsége van. A mesék világában hiszek. A színház bensőségeségében legyen egy más világ. Képfestő legyen, az édesanyja szoknyája. S mint színész, a nézővel hiteselem el, hogy az ő életében ez az esti három óra azért van, hogy újratermelődjön az állambácsi-nak.

— *A régi, a Blaha Lujza téri Nemzeti Színház jó otthont adott?*

— Nagyszerű épület volt. Mesevilágot teremtett. A Rákóczi útról a néző belépett az előcsarnokba és kiváló színészek szobrával találta magát szembe. Továbbhaladt a nézőtérre, s bejutott egy agyontiport, agyonvert arany-piros bársony meleg mesevilágba. S máris elfelejtette, hogy a Rákóczi útról érkezett. Látott sűgőlyukat, előfüggönyt, rivaldát — valahány a színpad

világát hirdette. Aztán megszólalt a gong, és elkezdődött az előadás. A néző pedig egy varázslat részese lehetett. Most nincs előfüggöny, elment a gong, s ezt mondjuk színházi forradalomnak. A színház megszűnt látvány lenni, elpusztították varázslatát, mesevilágát. A régi színház függőnye ma sincs meg. Gobbi Hilda hiába kereste, s ha Hilda valamit nem talál meg, az végképp elveszett.

— *Fájdalmasan érintett az épület megsemmisítése?*

— Háromnegyed tizenegy volt, az EMKÉ-nél álltam. Hatalmas tömeg állt néma csöndben. Csak a rendőrök hangoskodtak: menjünk arrébb! Senki se mozdult. A díszletraktárral kezdtek: hatalmas döndülés, majd porfelhő szállt, és a tömeg rendíthetetlen mozdulatlanságban, némán állt tovább. Ha ordítás lett volna, talán oldja a feszültséget. De az a csönd, az elviselhetetlenségig fokozódott bennem és másban is. Bihari Jóska bácsival találkoztam. „Megátkoz titeket az én székely Istenem” — mondta, s rettentő fájdalommal megindult felfelé, a Duna irányába.

A csönd hatalmánál nincs szörnyűbb. Ricsajozni mindig könnyű.

— *Kitüntetettséget jelent a Nemzeti színésznének lenni?*

— Kizártnak tartom, s kikérem magamnak, hogy többre tartsam magam, mint azt a kolégát, aki a Víg, a szegedi vagy bármelyik más színház tagja. Egy dolgot kell csinálni, amit a drága Manyika, Kiss Manyi mondott, amikor egy újságíró titkáról faggatta: „jól kell játszani”. S akárhányszor is hangzott el a kérdés, hogy csinálja, csak ennyit mondott: jól kell játszani. Ennyi az egész.

— *A játéktudományban a szülői ház milyen élményekkel kíséri életed során?*

— Nagypám orra alatt folyton morgó, nótázó ember volt. Sokszor ölébe vett és énekelt. Efféléket például: „Ott iszunk ugye pajtás, / Nem élünk búval, mint más” — hallottam tőle, s én is igyekeztem eltanulni dalos tudományát a virágokról, a csillagokról, betyárokról, a szerelemről, az esthajnalcsillagról. A dal engem oldott, megszabadított a gátlásoktól. Bátorság, hűség, hála, ezt kaptam apámtól, aki végigverekedte az életét, s glottgatyában halt meg, még a temetésére se tudtam elmenni, mert aznap Pesten egy Molière-darabban kellett komédiáznom. Apám a kiszolgáltatottságot nem tudta elviselni; feljebbvaló századparancsnokának se engedte, hogy feleségét megverje. Ezt, sajnos örökölttem tőle.

— *A szentesi Árpád utcai házból nehéz volt eljutni a fővárosba?*

— A városban nevelkedett gyerekek az élettapasztalata kevesebb, mint a paraszt közegekben felnőtt legényeknek. Kilencéves koromban kaszáltam, fejtem, de azt jóval később tanultam meg, hogy kell felszállni egy villamosra, és telefonálni még ma sem tudok. Egy parasztlurkó korábban öregszik, mert több életnehézséggel találkozik. Hogy onnan, a Szentese végi házból egészen Szegvárig is elláttam, ez a távolságélmény egész életemen elkísér. Mindig a síkság felé vágyokozom, ezért jobb nekem Pesten lakni, mint Budán. A hegyek között úgy érzem, hogy be vagyok zárva. Az ötös országuton, ha kocsival utazom, úgy Kiskundorozsma táján már nagyon otthon érzem magam, ott már olyan a szemem, akár a héjájé. Hegyes vidéken egyszerűen nem látok, az előttem álló villanyoszlopok is nekimegyek.

— *Petőfivel tartasz hát?*

— Igen, de azzal, hogy a síkság mocsok kemény munkára készítetett.

— *Nehéz korszakban végezted a főiskolát...*

— Kegyetlen korszakban, kegyetlen emberek tanítottak — hála az égnek. Saját érdeklünkben voltak azok. Gellért Endre vezette a főtanszakot, kiváló pedagógiai érzékkel bánt velünk, de rengeteget jelentett Básti Lajos, Apáthi Imre, Olthy Magda jelenléte. Lehotay már

nagybetegen — gégerákos volt — is pontosan bejárt az órákra. Kegyetlenül tanították azokat, akikből ki akartak valamit csiholni. Megtanulhattuk tőlük, hogy középszerű életet élni rettegetes. Az halál. Akiben láttak reményt, hogy beléphet a színészetbe, azzal roppant sokat foglalkoztak. Az illető beledöglött; aztán másnap a munka folytatódott. Gellért órán kívül atyai barátom volt. Délután 3—6-ig tartott órát, utána beültünk a Corsóba. Nem beszéltünk a szakmáról, pihenni kellett. De megtörtént, hogy azt mondta: Őze itt marad. És Őze ráért. „Amit délután csinált, az úgy szar, ahogy van” — mondta. Most ketten vagyunk, kezdjük előről és menjen fel a színpadra. És Őze felment. Kilenckor aztán azt mondta: dolgom van, fejezzük be. Nem volt rest foglalkozni velem mégegyszer három órát. Azoknak a tanároknak nem státuszszimbólumot jelentett a főiskola, s nem az örökös „elfoglaltságra” hivatkozva famulusukat dolgoztatták, hanem mélységes pedagógiai érzéssel irányítottak, vezettek bennünket. Nem is tanítottak, hanem velünk éltek. Abban a feszültségben, amit a főiskola nekünk jelentett.

Básti azt mondta: egy színész nem beteg, egy színész játszik, egy színész beteg, a színész meghalt. Órát soha nem hagyott el. Ha azt mondta, hogy vasárnap háromkor találkozunk, azt parancsnak vettük.

Mestereink mindenekelőtt a színpadi gondolkodásra tanítottak meg. A Pygmalionban a rendőrt alakítottam, semmi különösebb feladatot nem jelentett, háromnegyed hétkor be kellett menni, s hétkor, amikor az előadás elkezdődött, már végeztem. A feladat külsődleges instrukciója csak annyi, hogy a rendőr jobb egyről átmegy a bal kettőre. De honnét jön ez a rendőr, mit csinál, milyen kedve van, fáradt, s hová megy, tovább tart a szolgálata, vagy hazamegy? Egy sorspillanatot kell a színésznek megragadni. Örültem, hogy eljátszhattam. Ma szerepetek adnak vissza. Próbaközi szünetben a büfében vagyok, s egyik fiatal kollégának nyújtom a kezem: Őze vagyok, szevasz. Honnan jössz? A Vas utcából. Mikor szólsz? Nem értem. Mi hírt hozol? Nem értem. Kinek mondog? Reggel vagy este? Én ezt nem tudtam. „Hogy tesszik érteni?” — kérdi. Eddig azt mondtad, szervusz. Most is. Akkor nincs ajtónálló. Ember van.

— *A főiskola negyedéveseinek egy része tehetséggel, vagy több-kevesebb alázatoskodással azért buzgólkodik, hogy fővárosi színházvezetők kezébe elnyerve Pesten maradjon. Inkább három mondat epizód, de idő, kapcsolat adatik tévében, rádióban, szinkronban is naponta jelen lenni és dolgozni. Évtizedekkel ezelőtt más volt a gyakorlat, talán nemcsak adminisztratív elrendeltség következményeképp...*

— A Nemzeti ösztöndíjat folyósított, tehát elvégezve a főiskolát, már a színház tagjaként dolgozhattam volna tovább. Nyáron mégis megkértem a Nemzeti vezetőit, hogy engedjenek engem vidékre, Major hitetlenkedett. „Nem létezik, Lajcsi!” — mondta, de én mégis elmentem Miskolcra. Ahol az épületet épp akkor tatarozták, s a volt gazdakörben játszottunk. Rengeteget tájoltunk, szakmailag elmondhatatlanul sokat tanultam a miskolci években. Horváth Gyulával még operában is játszottunk. S azt mondom, ma sem tennék másképp. Gyors anyagi gyarapodást jelenthet, s az is eltölthet sok ifjuncot, hogy esténként ország-világ láthatja a dobozban, de hogy igazi alapos és mély szakmai készséggel nem rendelkezik majd, az szinte biztos. A sietős napi hajszában épp a hivatás lényegében nem merülnek el, csak szöveget mondanak fel, vagy helyzeteket oldanak meg több-kevesebb szakmai ismerettel.

— *Egy-két mesterségbeli módszer terrorját megélted pályádon...*

— Sztanyiszlavszkij gondolatait Gellért Endre nagyon elmélyülten építette belénk, de egyszer aztán kiderült színi életünkben, hogy izzadt embert úgy játszunk, hogy bekenjük magunkat vazelinnel.

— *Brecht nevében is elérkezett egy új hullám...*

— A Szecsuáni jólélek próbáján azt hallom, hogy „ne gondolkodjon, ne érezzen!” Mit

csináljak hát? Aztán elkezdődtek a próbák; a gondolat érzést szült, az érzés gondolatot. Honnan tanulta? — kérdezte Major. „Magától, a főiskolán” — mondtam. Mindenféle teoretizmus hamissághoz vezet. A színészetben ember van. Ember, aki gyűlöl, szeret, ölel. S a dolgunk az, hogy el kell hitetni a szituációt, energiával és szenvedéllyel.

— *Majorral jól tudtál dolgozni?*

— Igen. Lehetett vele vitatkozni, színészként pedig végtelenül alkalmazkodik a rendezőhöz. Úgy is, hogy főnntartja a tévedés jogát, akkor is megmondja a rendezőnek, kolléga: „nem értek egyet”. De nem a társulat előtt teszi, hanem megkeresi és négy szemközt vitatja meg a kérdést. Majornál a színész és a műszak között nem volt különbség. Az a fajta komédiás, hogy ha a műszaknak szól: „magukat többet sose akarom látni”, akkor azt pontosan tudták, hogy csak őket akarja látni. Major kemény akaratú, de mindig vágyott a szeretetre is. Sokszor mondják, hogy Major gonosz. Bizony az. Óriási előny, hogy türelmesen gonosz. Nem azonnal vágott vissza a támadásokra, hanem várt, s akkor ütött, amikor az illető már rég elfelejtette cselekedetét, s ilyenkor aztán meglepődött. Ha meggondoljuk, hogy el tudta játszani Illyés Dózsáját, s 1956-ban elhangozhatott a Nemzeti Színpadán: „Föl magyarok, föl egy új reményre...”, s ezt nézte Rákosi Mátyás és már Major is csak nézte. Ilyen pillanatokban már oly érdektelen, hogy a társulaton belül milyen harcok és ellenségeskedések vannak. Már csak az válik kizárólagossá, hogy este héttől fél tízig a színpadon mi történik. Minden más oly kicsiny nappali ügyé zsurorodik. Mert a színház igazi élete sose múlhat azon, hogy ki kire haragszik. Kizárólag az esti játék érvényes.

— *Majort követően Meruk Vilmos, majd Both Béla és Marton Endre igazgatását is átélted. Milyen tapasztalattal?*

— Nem figyeltem rájuk. Végeztem a dolgom.

— *Rendezőkkel jól dolgozol?*

— Sokan értettek és értenek hozzám: Major, Gellért, Fábri Zoltán, Dömölki János, Némere László, Sik Ferenc, Harag György.

— *Miben áll a hozzád való értés?*

— Tudják, hogy mikor nem szabad hozzám szólni. Megérik azt a pillanatot, amikor minden segítség fölösleges okoskodás.

— *Voltak, akik süketnek mutatkoztak irányodban?*

— Rengetegen. Mélységes pedagógiai érzéketlenség az, amikor a rendező nem egyénnel akar bánni, hanem anyaggal.

— *1978-ban egy fiatal és tehetséges gárda érkezett a Nemzetibe, s bizvást remélhettük, megújul a színház. Nem így történt. Ehelyett újféle megosztottság felizzította a kedélyeket, s ellehetetlenítette a társulatépítési folyamatot. Amikor a Nemzeti az új hullámban zaklatott éveit élte, ellenvetésed nem mutatkozott, mégis maradtál.*

— Megérkezett Szolnokról és Kaposvárról egy fiatal társaság, betették őket az intézménybe és senki nem mondta, hogy miért. Már bocsánat, de olyanok is jöttek, akik pöszítve beszéltek, s bizonyos szakmai minimum híjával voltak, s mégis nagyhangon, magabiztosan úgy viselkedtek, mintha valami birtok-adásvételi szerződés folyományaképp ők volnának az új tulajdonosok. De hát mivégre mégis? Az eddig végzett munka nem számít? Zavarodott lett a közhangulat, s újféle s nem éppen értékközpontú megosztottság mutatkozott. Éjjel-nappal megállás nélkül próbáltunk. Azzal már ne áltassuk magunkat, hogy az a színjátékos, aki nyolc hét alatt nem tud megoldani egy feladatot, s rendező, akinek ennyi idő nem elég egy előadás színpadra állítására, az majd a kilencedik héten megoldja a dolgát. S hozzá: napi tizennégy

óras munkamenetben. Ha éjjel egykor egy szerencsétlen beteg epizodistának a rendező nem épp magasröptű bölcselkedéseit kell hallgatnia, az nem bizonyos, hogy a közösségépítés nem eszméjét szolgálja. Néhányan néztük, hogy mi történik itt, s mi lettünk letolva. Ha egy nevet rajtam, rendben van, de ha őt, az már gyanús, hogy én tévedek. Magunkra maradtunk. De tudtam, hogy nekem van igazam. Személyesen semmiféle konfliktusom nem volt az új vezetéssel. De azt mondhatom, hogy a Nemzeti történetében nem adódott olyan, hogy próbák miatt előadások maradtak volna el. Hát most megtörtént.

— *Nem a szokatlan s intenzív munka ellen tiltakoztatok?*

— Bőrnýúzatás már nem tartozik a színház életterébe. Fáradt színész nincs. Dögöljön bele, haljon meg a színpadon, de fáradt nem lehet. A közönség legyen fáradt. Mint színész gyötörjem ki a belét, röhögtessem halálra, de ne én fáradjak bele!

— *Szerepet szoktál visszaadni?*

— Mindent, amivel megtisztelnék, azt eljátszom. Legyen az svéd, szovjet vagy magyar dráma. Színjátékos vagyok, ez a dolgom.

— *Milyen szín játékos a vagy?*

— Minden színé. Egy színésznek mindenhez értenie kell. Az persze elég baj, hogy a színház szintelen. Nincs egy meghatározott vonala.

— *Milyen színekre gondolsz?*

— Éles színekre. A színésznek az elektronmikroszkóp tulajdonságát kell működtetnie. Egy-egy emberi életből metszünk ki darabokat, s azt felnagyítjuk: kékesszürke, piros, lila és más, nagyon élénk színek mutatkoznak, s ezeket a színész élteti.

— *A színész életét gyakran azonosítják az artistáéval, aki fenn a kupolában, életveszélyben dolgozik.*

— Az összevetéssel egyetértek. Vagy elkapják a kezem, vagy a mélybe zuhanok.

— *Ám azért ott feszül a biztonsági háló...*

— A háló nézőnek és színésznek el kell felejtetnie. Ha megtörténik a hiba, a néző felsikolt, s csak aztán veszi észre, hogy ott a háló. Felsőhajt, mert a halálos baleset mégsem következett be. De a közös átélés pillanata élet-halál kérdés.

— *A magánélet segítségére van-e színpadi halálfélelem könnyítésében?*

— Személy szerint legalábbis eddig nem voltam alkalmas a társas létre. Igényelek és taszítok egyszerre. Ahogy megvan, már nem kell. Barátság? Zárkózott vagyok. Bessenyeivel, Kállai Ferivel értjük egymást, de sokszor hónapokig nem beszélünk.

— *S Latinovits Zoltánnal?*

— Kegyetlen barátságban éltünk Zolival. Ő is, én is maximalista voltam. Olyanok voltunk, mint két tigris fullasztó nyári délután. Elterpeszkedett nyugvásban néztük egymást, horkantottunk egyet, aztán hosszú csönd következett, majd megint egy hörgés.

Színházat akart, de közbeszólt valami. Igaz, hogy rendezői minősítése nem volt, de ő többet tudott a szakmáról, mint tucatnyian azok közül, akik diplomával valamelyik mester kisasaként bújtak elő. Épp ez volt a baj talán. Csak neki kellett belehalni, s nyolc év múltán össze se tudjuk számolni, mennyien, arra érdemtelenek is, színművészeti szakértőként, tanácsadóként, „rendezőként”, igazgatóként, rászabadulhattak a színházi életre.

A kedélydepresszió borzalmas betegség. Az orvostudomány tehetetlen. Gyerekkorból származó felnőttkori végtelen egyedüllét okozza, de megfejthetetlen pszichés állapot. Hogyan

jobban? — Őrületos kérdés, nem lehet tőle szabadulni. Zolival együtt is voltunk a Róbert Károly körüti kórházban. Rengeteg verset mondtunk, s felvettük magnóra Illyés „Egy mondat...” című versét, aztán A walesi bárdokat és másokat. Nagyon sok verset. Amikor professzorunk, Haics doktor meghalt, másnap a szalagok eltűntek.

Ha Zoli rendez, azt hiszem tudtam volna dolgozni, mint színjátékos. De színpadon nem tudtunk volna együtt játszani. Egyiknek lenn kellett volna ülni a nézőtéren és tanácsokat adni, hogy a másikat a trambulinra tudja emelni. De egy deszkán? Az megsemmisítő küzdelem lett volna.

— *Ha a színház kevesebb feladatot adna, több estéd volna szabad. Szívesen fogadnád, akár csak egy évadban is?*

— Ha egy este nem játszom, már az is borzasztóan rossz érzés. Amióta a világon vagyok, mindig volt munkám, s ez roppant éltető erőt jelent. Nem ismerek időt, ha munkáról van szó. Amikor vége van az előadásnak, már kezdeném előlről. S az az érzés kerít hatalmába, hogy nem érzem azt a határhelyzetet, amikor abba kellene hagyni.

— *Színházvezetőként is ilyen maximalizmussal dolgoznál?*

— Ilyen feladatot nem is vállalnék, a magammal szembeni követelmények olyan magasrendűek, hogy nem volna erőm, hogy másoktól is elvárjam. Horatius mondja: „Kínosni akarsz? Előbb kínlódj magad.” Nekem éppen elég magammal küzdeni.

— *Sokszor gyöngé előadásokban is szakma és közönség egyként elismeréssel szól alakításodról. Bukásra emlékszel?*

— A II. Richárdban nagyot buktam. Hittel bukni gyönyörű, így jártam Shakespeare darabjában. Ezért is vállalom.

— *Adsz a kritikára?*

— Reggel kilenckor muzsikát hallgatók a rádióban, aztán megszólal valaki, s négy ütemet elemez. Ő a zenetörténész! Negyvennyolc éves koromra arra jöttem rá, hogy igen magas fokon lehet vájkálni más munkájában. Ha nem tudom megcsinálni, elemzem a Piétát. A hadtörténész, ha nem lehet hadvezér, hát azt okoskodja, hogy Napóleon hol szúrta el. Akárhogyan is nézzük, a kritika másodlagos foglalkozás.

— *A színházkritika is tehát?*

— Ha velünk éltek, velünk játszottok, ha megírtátok azt, amit láttatok, azt, hogy velünk vagytok, akkor nem. A kritikus az a néző, aki dupla szemmel velünk játszik és néz is közben. A játék elmúlik és megmarad a két szemetek, s megírtátok, hogy kéne együtt játszani. Egy előadásról nemcsak a bemutató alkalmából kellene írni, hanem a tizedik, meg a hatvanadik alkalomról is. Tudom, hogy erre nincs hely a lapban. Nagy kár, s milyen szépen hangzott az, amikor a múlt században a kritikus úgy írt, „a múltkori előadásunk óta” mi fejlődött, mi változott. Lehet, hogy az igazi összjáték most sikerül igazán! A többes szám első személy milyen szép közösségi érzést sugall!

— *Gyakran halljuk a vélekedést színházi embertől: a kritika nem érdekli.*

— Hazugság. Tisztességes színészember kritikára vágyik. De nem bővli, süket, hülye dumára. Általam tisztelt és becsült személyek véleményére vágyom. Kíváncsi vagyok arra is, amikor úgy rossz, ahogy van. Szomorú tény, hogy manapság nincs hitele a kritikának.

— *Miért gondolod?*

— Mert az imént említett közös játékhoz tisztesség is szükségeltetik, nemcsak esztétizálás.

— *Új magyar művet színpadra vinni kivételes eseményt jelent-e?*

— Magyar dráma vagy Shakespeare-mű nekem egyforma feladat. A kor nem érdem, hanem ajándék. Az, hogy egy mű kortárs író munkája, a színház igényességében nem jelenthet engedékenységet. Illyés Gyula például sosem igényelte a gügyögést darabjaival kapcsolatban. Sőt, kérte a színész és a rendező véleményét, de az előadásokból is tanult. Épp ezért a már elkészült darabjain is tovább dolgozott. Több művét újrairta, a Fáklyalángot évtizedeken át formálta, tömörítette. Az bizonyos, hogy színésznek segíteni kell az író, de az íróknak is a színész. S ha van a színésznek próba, jó volna íróknak az íráspróbát komolyan venni. Óriási baj, amikor a darab sikert ér el, az író azt mondja, hogy általa sikeres a színész, de amikor bukik az előadás, akkor a színész, a színház az oka mindennek. Kétség fel se merül, hogy netán a szerző nem végezte el a maga íráspróbáját.

Utálom már a kifejezést is: „mai magyar szerző”. Madách is mai magyar, de Szakonyi is lehet régi magyar szerző. Jó volna, ha tudatosulna ebben a feszültségben, hogy mi visszük a bőrünket a vásárra — és őket is. Ki akar hát rosszat? Azt akarjuk, hogy sikeres legyen. Sánta Ferencsel, Szakonyi Károllyal, Csurka Istvánnal jó volt együtt dolgozni. Az író is hálás volt, én is. „Úlj le, megmutatom a darabot.” „Megtennéd, hogy beleírnál?” „Köszönöm.” „Igazad van, így van, sokkal jobb lesz.” Velük efféle egyetértő, s közös akarattal javító szándékú beszélgetéseknek és munkáknak voltam részese.

— *Az együttműködésről beszélve a dramaturg szerepét nem említetted.*

— Ilyen feladatkör legfeljebb hivatalnoki státusz szerint van. Fölösleges fontoskodás.

— *Benedek András, Czimer József nevét Illyés Gyula, Németh László is becsüléssel említette.*

— Ők együtt dolgozó munkatársak. Nem rájuk, a kevés kivételre, gondoltam.

— *Színházban mit láttál utoljára nézőként?*

— Nehéz kérdés... Talán 1971-ben a Döglött aknákat. Mint néző nem bírom elviselni az előadás tempóját. Nekem borzasztóan lassúnak tűnik. Színészként élem át a színpadi történetet, ami bennem sokkal gyorsabban, felfokozottabban megy végbe, s a kibíratatlan türelmetlenség érzése ezért kerit hatalmába.

— *Színész elhagyhatja-e hazáját?*

— Páger, Jávor hazajött. Szabó Sándor jól megtanult angolul, mégis hazatért. Rajczy Lajos, Juhász József és még jónéhányan elmentek, s az égvilágon semmit se csináltak. Csak a butaság vihet el egy színészt hazájából. Elmehet mindenki. El a lakatos, el a mérnök, de egy színész sohasem.

(Csaknem két esztendővel ezelőtt szülőföldjéről édesanyjához, Szegedre kocsiztunk. Hosszú csendes gurulás után a város határához érve Lajos megszólalt: fiatalemberként dolgozott ő a városban. A vendéglátóiparban szakácskodott. Egy alkalommal főnöke utasította: az előző napról megmaradt pörköltből készítse az aznapi gulyást.

Fáradt anyagokból újrakotyvasszon? S a vendégnek hazudjon? Azt nem.

Azonnal felmondott. Még a várost is otthagya.

Ízek és főzetek eredetiségében Őze Lajos szakmai igényessége és tisztessége azóta se változott.)

ABLONCZY LÁSZLÓ